

Коалиция за климата
България

GREENPEACE

За Земята

ДЕКЛАРАЦИЯ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА КОАЛИЦИЯ ЗА КЛИМАТА – БЪЛГАРИЯ

Реформата е възможна: България може и трябва да модернизира енергетиката си

Намаляването на емисиите на парникови газове от въглищни централи с 40% до 2026 г. е постижимо и дава конкурентни предимства на България

България може да изпълни реформите за намаляване на емисиите парникови газове от въглищните централи с 40% до 2026 г. и да осъществи поетапен изход от зависимостта от въглища най-късно през 2038 г., договорена с Европейската комисия в Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Енергийният преход е наложителен не само поради климатичната криза, а и за да се модернизира българската икономика и енергетика. Това изисква системна работа за трансформация на енергийния сектор и преход от изкопаеми горива към възобновяеми енергийни източници. Това е позицията на енергийни експерти, природозащитници и застъпници за климата, обединени в Коалиция за климата - България.

Електроцентралите, използващи въглища, са най-големият източник на емисии на парникови газове (ПГ) в България¹. Затова те трябва да бъдат адресирани приоритетно в усилията за декарбонизация. В същото време, преустройването на въглищни мощности към газ, биомаса, отпадъци или други източници, няма да доведе до икономическа рентабилност или климатична неутралност, а ще задълбочи проблемите с енергийната зависимост и замърсяването на атмосферния въздух.

Освен въздействието на парниковите емисии върху климата, липсата на енергиен преход е свързана и с много сериозни здравни последствия за българските граждани от замърсители на въздуха, които не са взети предвид в икономическите модели, нито са включени в цената на произведената енергия. Според изчисления от 2018 г. здравните щети за страната от емисиите на опасни замърсители като фини

¹ Според Националния доклад по инвентаризация на парниковите газове от април 2022 г., делът на енергийния сектор в емисиите на парникови газове в България е 70.3%, а изгарянето на твърди горива (въглища) отговаря за 49.7% от емисиите на този сектор (https://eea.government.bg/bg/dokladi/BG_NIR_15April_2022.pdf, стр. 57).

прахови частици, серен диоксид и азотни оксиди от въглищни централи струват между 1 млрд. евро и 1 млрд. 800 хил. евро на година на българската здравна система². Само през 2016 г. емисиите на тези замърсители от въглищните централи в България са довели до 607 преждевременни смъртни случая, 13 865 дни със симптоми при деца с астма и 298 случая на хроничен бронхит при възрастни. България вече е в процедура за налагане на санкции заради недопустимото излагане на българските граждани на това замърсяване³.

По тези причини считаме, че постигането на целите за декарбонизация, заложили в НПВУ, е от критично значение за страната и ускорената декарбонизация се превръща във въпрос, касаещ националната сигурност и бъдещото на нацията.

При това изпълнението на тези цели не означава колапс на българската енергетика. Доклад на Електроенергийния системен оператор (ЕСО) от октомври 2022 г.⁴⁵, изготвен на база на моделиране на адекватността на ресурсите и обхващащ търсенето и предлагането на енергия в България и региона, показва ясно, че **намаляването на емисиите парникови газове от въглищните централи с 40% няма да доведе до рискове за осигуряване на електроснабдяването в страната, но ще има нужда от диверсификация на технологиите, които осигуряват балансиране на мрежата, както и силна и ясна политическа подкрепа за развитието и внедряването на нови енергийни решения и технологии от целия спектър.**

При моделирането на изпълнението на реформата, проведено в рамките на работата на Комисията за енергиен преход, става ясно⁶, че **реформата е изпълнима, а допълнителните разходи за ускорен енергиен преход не надхвърлят цитираните по-горе здравни разходи. Голяма част от необходимите инвестиционни разходи са вече планирани по различни финансови инструменти, подпомагащи постигането на целите на Европейската зелена сделка.**

² Данните са взети от доклада Last Gasp: The Coal Companies Making Europe Sick от 2018 г., достъпен на: <https://beyond-coal.eu/wp-content/uploads/2020/02/Last-Gasp-2018.pdf>. Подробните данни за централите от доклада са тук:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1HO6VoQEKRwlcI5e4ISdPQhScmzVPWMIYCDjEDyO6Lc/edit#gid=2012208322>

³ Иск, предявен на 21 март 2021 година от Европейската комисия срещу Република България по дело Дело С-174/21. Текстът на иска е тук:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=241802&pageIndex=0&doclang=BG&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2016702>

⁴ Стр. 20 в анализа на Електроенергийния системен оператор "Bulgarian resource adequacy assessment,

⁵ edition": "No adequacy concerns in the Bulgarian bidding zone were detected in each set of 700 MonteCarlo simulations for different scenarios and TYs. Even gas crisis, CO2 reduction, and lignite fleet closure don't affect the adequacy of the Bulgarian bidding zone, respectively in the short, medium, and long term. Текстът на анализа е тук: <https://www.eso.bg/fileObj.php?oid=4252>

⁶ В медийни публикации членове на Комисията посочват разходи от 1.2 млрд. евро годишно. Тази сума подлежи на прецизиране във финалния доклад на Комисията за енергиен преход.

В допълнение, няма гаранция, че въглищните централи ще могат да продължат да произвеждат и продават електроенергия на пазарен принцип след 2025-2030 г., тъй като след този период всички субсидии за този сектор ще бъдат спрени. Възобновяемата енергия от слънце и вятър вече се утвърди като най-евтиният енергиен източник на пазарите на електроенергия в Европа. При наличие на мрежови капацитет и възможности за съхранение на енергията, централите на изкопаеми горива трудно могат да се конкурират с електроенергията, произведена от ВЕИ.

В този контекст изграждането на ВЕИ в съседни държави може да превърне България в нетен вносител на електроенергия, независимо от запазването на централите, поради пазарните и конкурентни предимства на енергията от ВЕИ, но най-вече поради нейните ниски и стабилни цени и необходимостта за заплащане на въглеродните емисии в рамките на реформирания европейски въглероден пазар.

Така например Гърция върви към нова цел от над 80% зелена енергия в електроенергийния си микс към 2030 г. Делът на ВЕИ се увеличава в съседна Румъния до над 50%⁷⁸, расте и във всички други съседни страни. И двете споменати страни имат обявен изход от въглища съответно 2028 г. за Гърция и 2030 г. за Румъния, въпреки краткосрочното увеличаване на използването на въглища или временно отлагане на някои междинни цели за затваряне на мощности и мини. Северна Македония също залага на ускорен енергиен преход, а към региона има повишен инвестиционен интерес на компании, които биха инвестирали, само ако могат да разчитат на достатъчно зелена енергия, за да изпълнят своите индивидуални цели за декарбонизация.

Трансформацията на съществуващи въглищни мощности трябва да бъде насочена към производство и съхранение на възобновяема енергия от слънце и вятър, с максимално оползотворяване на съществуващата инфраструктура, на нарушените и рекултивирани терени. Енергийният комплекс в Маришкия басейн може да запази водещото си място като енергиен хъб на страната, но също и да се превърне в такъв за региона, поради близостта му до основните големи градове и пристанища на Балканския полуостров. Този комплекс разполага с човешкия потенциал и инфраструктурата да бъде развит в полза и на местните общности, и на националните интереси. Отлагането на трансформацията ще изложи региона на риск от рязък край на индустрията без плавен и планиран преход.

⁷ Изказване на гръцкия министър на енергията и околната среда от ноември 2022 г., достъпно тук: <https://balkangreenenergynews.com/greece-targets-80-from-renewables-by-2030with-28-gw-plus-7-gw-storage/>

⁸ НПЕК на Румъния за периода 2021-2030, достъпен тук: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjYna2AioX8AhXqRvEDHdSSA6MQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fenergy.ec.europa.eu%2Fsyste m%2Ffiles%2F2020-06%2Fro_final_necp_main_en_0.pdf&usq=AOvVaw1BeGZYkkMF9Nin8P07BBD

За разлика от ангажимента за пълното затваряне на 1.6 ГВт мощности в предходна версия на НПВУ, целта от 40% предполага разнообразни средства за постигането ѝ. Именно те следва да бъдат в центъра на дискусиите на Комисията за енергиен преход към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка, а поконкретно: възможността при така формулираната цел определени въглищни мощности да са на разположение като сезонен резерв и да оперират в случаите, в които има реален риск за енергийната система или когато е изгодно икономически те да бъдат включвани. Това означава запазване на работни места в ТЕЦ и загуба на работни места само в минния сектор, където микс от решения могат да компенсират напълно засегнатите.

В заключителния триалог на 16-18 декември 2022 г. Европейският съюз окончателно реши производителите на електроенергия и тежките замърсители, обхванати от Схемата за търговия с емисии, да ограничат замърсяването си с 62% до 2030 г.⁹ Споразумението също така налага всички приходи, генерирани от пазара на въглеродни емисии, да бъдат изразходвани за действия в областта на климата.

Затова призоваваме българските институции и всички заинтересовани страни да работят за ефективен експертен диалог за формулиране на необходимите действия за бърза и успешна декарбонизация на българската енергетика – чрез създаване на Пътна карта за климатична неутралност на икономиката на България, определяща реални срокове за затваряне и намаляване на работата на конкретни въглищни мощности. Това ще помогне в най-голяма степен да бъдат подкрепени засегнатите работници и общности във въглищните райони с наличните сега европейски средства по Фонда за справедлив преход и НПВУ.

Пътната карта трябва да бъде изготвена и приета в най-кратки срокове, като се проведе разяснителна кампания за ползите от енергийната трансформация, подпомагаща работата на Консултативния съвет за Европейската зелена сделка и Комисията за енергиен преход и останалите ресорни комисии към Съвета, които имат пряко отношение към ускорена модернизация и повишаване на жизнения стандарт в България.

Пътната карта и реформата за декарбонизацията на сектор енергетика трябва да влезе в сила със съответни промени в Закона за ограничаване на изменението на климата, Дългосрочната стратегия за декарбонизация и Интегрирания план в областта на енергетиката и климата.

⁹ ЕС постигна споразумение за критично важни климатични политики след марафон от преговори. <https://www.politico.eu/article/climate-policy-deal-emissions-trading-system-european-union/>

За повече информация:

Апостол Дянков, ръководител на програма „Климат и енергия“, WWF България,
0886 745 777

Меглена Антонова, директор на „Грийнпийс“ – България, 0885454797

—

Повече за Коалицията за климата – България

Коалицията за климата – България е неформална платформа, създадена през 2005 г. Тя обединява енергийни експерти, представители на научните среди, природозащитни организации и стопански организации, както и индивидуални членове, които работят за ограничаване на изменението на климата. Експертите на Коалицията изготвят предложения и становища по планове, стратегии и закони, свързани пряко или косвено с изменението на климата. Нейни представители участват в междуведомствени работни групи и граждански съвети, работещи на национално и международно ниво.

Сред членовете на Коалицията са WWF – България, „Грийнпийс“ – България, Екологично сдружение „За Земята“, Информационна мрежа „БлуЛинк“, Института за Зелена Политика, Българската фотоволтаична асоциация, Българската соларна асоциация, Българската асоциация електрически превозни средства, Сдружение „Агролинк“, Фондация „ЕкоОбщност“, и др.